

Po štyroch — PO DVOCH — po troch zo zbierky ilustrácií TOTO! je galéria

Zdeno Brázdil — Róbert Brun — Jozef Cesnak — Štefan Cpin
— Juraj Deák — Orest Dubay — Dušan Kállay — Ľubomír
Kellenberger — Fedor Klimáček — Alojz Klimo — Miloš
Kopták — Viera Kraicová — Vladimír Král — Ján Lebiš —
Vladimír Machaj — Daniela Olejníková — Marián Oravec
— Dušan Polakovič — Veronika Rónaiová — Teodor Schnitzer —
Katarína Slaninková — František Šesták — Irena Tarasová

Poznáte predsa tú hádanku. Nie? Vy ste ako dieťa nečítali staré grécke báje? Neviete kto bola Sfinga a prečo sa spýtala Oidipa: „Kto chodí ráno po štyroch, na obed po dvoch a večer po troch“? Ani to, že jej odpovedal: „Predsa človek! Ten najskôr potrebuje aj ruky aj nohy, aby sa vôbec dokázal posunúť, potom dlho, vzpriamene, ľahko a rýchlo kráča a na konci života spomalí, opiera o palicu.“

„Jasné!“ povieť si. „Úplne to vidím!“

A pred očami máte ilustrácie.

Lenže ktoré?

Čas chvíľu potom, ako vyrastíme z rozprávok a začíname si „tie svoje“ knižky hľadať sami, je možno tým najintenzívnejším, až „fyzickým“, čitateľským obdobím. Čítame si a v hlave nám to ide turbo rýchlosťou: zrazu sme súčasťou výprav do ďalekých, neprebádaných krajín, do hlbín oceánov, lietame si do vesmíru, alebo do minulosti. A nielen to. So svojimi hrdinami a hrdinkami prežívame ich lásky, aj sklamania, napätie, strach, neistotu i úľavu... stovky emócií. Fandíme im, aj sa o nich bojíme.

Ilustrácie v knihách „pre mládež“ sú iné ako tie „pre deti“. Už nás „nevedú za ruku“, nie sú na každej stránke. Musíme si na ne počkať – na mapy neznámych území, nákresy strojov z budúcnosti, rýchle ťahy perom alebo štetcom vo chvíľach, keď niekto na niekoho útočí, alebo pred niečím uteká. Jednoducho sú také, že keď sa pozeráme, máme pocit akoby sme boli v epicentre deja.

Príbehy sú už dlhšie, treba si ich pamätať a ilustrácie nám v tom pomáhajú. Držia nás v tempe, nedovolia nám stratiť sa v spleti detailov, ani pomiešať si dej a postavy. Kde treba, tam nás zastavia. Ako raz povedal jeden z návštevníkov galérie: „Na každej dvadsiatej strane bola ilustrácia. Nevedel som sa k nej dočítať...“

Je zvláštne ako to s tými obrázkami funguje: že dokážeme mať v hlave naraz svoju predstavu a dopĺňať si ju cez pohľad ilustrátora či ilustrátorky, však?

Skúsili sme, čo to urobí, ak na steny TOTO! je galéria prinesieme ilustrácie „pre mládež“ z našej zbierky. Výstava nemá začiatok a koniec, je to taký riadený chaos, presne ako v knižnici v detskej izbe.

Možno začnete pri edícii S T O P Y a stane sa to isté, čo kedysi na pultoch kníhkupectiev. Veľa veľa farieb ale vás upúta „čierna na bielej“. Prvá kniha s dizajnom Alojz Riškovič (malá ilustrácia, pod ňou farebný prúžok, na ňom titul a pod ním v štyroch riadkoch slovo S T O P Y) vyšla v roku 1964 (bolo to *Dieťa divočiny* od M. K. Rowlings a vytvoril ju Ľubomír Kellenberger (nie, nemýľte si ju s jeho *Príbehmi v divočine* od Ľuda Ondrejova – aj keď, aj tie tu nájdete) a za ňou ďalších 129. Nebola to žiadna „veľká“ literatúra – kovbojky a indiánky striedali cestopisy, ako *Obdivuhodné putovanie Marca Pola* od Willi Meincka a Dušana Polakoviča, detektívky a sci-fi (dokonca aj tie slovenské, napríklad *Kolónia Lambda Pí* Jozefa Repku s ilustráciami Zdena Brázdila). Vychádzali v dnes nepredstaviteľných tisíckach kusov – keby sme celý náklad kníh z tejto edície postali jednu vedľa druhej, pohodlne by sme sa popri nich prekráčali z Bratislavy do Banskej Štiavnice. Medzi najpopulárnejšie patrili tie mässonové dosky (alebo škrabané štetčokresby): o Tarzanovi E. R. Burroughsa – *Tarzan z rodu Opíc*, *Tarzanov návrat*, *Tarzanove šelmy* stvárnené Vladimírom Machajom, séria „mayoviek“ či „cooperoviek“ Teodora Schnitzera, taký *Winnetou* aj *Posledý Mohykan*, alebo *Dobrodružstvo kapitána Korkorána* od Alberta Assolanta s ilustráciami Františka Šestáka.

Dobrodružných edícií, ktoré sa zbierali a tvorili základ tínedžerských knižníc, bolo viac: kultovku *Traja pátrači* postupne vyspriadali jemnými perokresbami Jozef Cesnak a po ňom Marián Oravec. Sú také samozrejme! Jeden chlapec raz na výstave povedal: „Ako to ten ilustrátor urobil, že tí chlapci sú stále rovnakí, na každom obrázku?“ Útla edícia Čajka (knížky mali rozmer 13 × 20 centimetrov) „len pre dievčatá“ zase priniesla hyperrealistické ilustrácie Veroniky Rónaiovej v knihe *Dievča s bocianími nohami* od Jany Šimulčíkovej.

Na tejto výstave ukazujeme, ako sa rokmi menil spôsob ilustrovania, aké štylizácie, aké techniky boli dominantné v tých ktorých rokoch: chceli sme vás dostať do víru. Môžete sa zastaviť pri pokojných perokresbách Štefana Cpina v *Striebornej knihe rozprávok*, alebo geometricky presných linorytoch od Juraja Deáka ku knihe Ruda Morica *Smutný Suarez*, zblízka vidieť hamatné obrysové linky Jána Lebiša v *Jánošíkovi Junošíkovi* či *La Fontaineových bájkach*. Nájdete tu airbrush (nazývaná aj „americká retuš“) v ilustráciách Róberta Bruna pre *Päť zázračníkov* Václava Šuplatu, aj koláže Viery Kraicovej v *Babičke* Boženy Němcovej, či Ireny Tarasovej v *Skamenených vlkoch* Ahmeta Hromadžiča. Od kolorovaných ilustrácií v *Povestiach o hradoch* Fedora Klimáčka (jedny z najstarších v našej zbierke) prejdete na veľkoformátové balady *Stojí, stojí mohyla* Oresta Dubaya až k tomu, ako tému „slovenské ľudové“ uchoпил Dušan Kállay vo svojich *Slovenských rozprávkach*. Nájdete tu aj súčasnosť: pentelkové ilustrácie Kataríny Slaninkovej ku knihe Barbory Kardošovej *Traja Kamosi*, akryl Vladimíra Krála v *Analfabete Negramotnej* Jána Uličianskeho a nadčasové *Africké rozprávky* Miloša Koptáka, alebo digitálnu ilustráciu Daniely Olejníkovej ku knihe *Útek* Mareka Vadasa.

Tak sa pozerajte s nami. A (tiež s nami) hľadajte v ilustráciách ich príbeh.

Výstava vznikla na báze zbierky originálov knižných ilustrácií, ktorú vytvorili ľudia z TOTO! je galéria a ktorá je v súčasnosti najväčšou súkromnou kolekciou tohto typu na Slovensku. Vznikala v rokoch 2009 – 2026 z potreby uchovávať a kompletovať diela významných autorov a autoriek. V súčasnosti ju tvorí viac ako 600 originálov knižných ilustrácií, ktoré boli prezentované do stovky výstav na Slovensku aj v Českej republike.

— Ida Želinská —
kurátorka TOTO! je galéria

Hlavný partner

Partner

NADÁCIA
TATRA BANKY

www.totojegaleria.sk